

II. seminář

2022-03-01

- Definice města
- *Civitas* – správa a samospráva, demografie města, sociologie města, sociální geografie

Jak studovat město?

Kapitoly z urbánních dějin

- Studium dějin měst v Evropě, pojmosloví
- Prameny dějin měst – typologie, kritika a zdroje; ikonografie města
- Hlavní etapy vývoje městské sítě v Českých zemích v evropském kontextu
- Typologie měst – hlavní typy městských sídel
- Urbanistika a územní plánování, zónování města, hlavní elementy městské krajiny; zrození „historického jádra“ a péče o „městskou krajinu“
- 2 exkurze (archiv a výzkum v terénu)

Definice města

- životní prostor
- společenství lidí žijících „městským způsobem života“

výsek krajiny

lidé

místo (městská krajina-*townscape*)
budovy
veřejné prostory

obyvatelé města
návštěvníci

- *urbs*

- *civitas*

Město je ...

Město pohledem sociologie

- Georg Simmel – město jako prostředí zažívané změny ekonomiky, stylu života a technologií;
- Max Weber – hledá základní znaky města (ve skutečnosti „západního města“): městská komunita, kde dominují tržně-obchodní vztahy, a je charakterizována opevněním, právem trhu, soudem, vlastní reprezentací a správou

- Jiří Musil

Slavomíra Ferenčuhová, *Sociologie města 20. a 21. století*, Praha – Brno 2013

Město je

- jedna z podob sídla, územního společenství
- urbánní komunita, v jejímž rámci mohou být uspokojovány základní lidské potřeby a aktivity

(více: Velký sociologický slovník, I, Praha 1996, s. 609-610)

Trvalé a relativně husté nahromadění populace v omezeném prostoru: dříve je hradby oddělovaly od venkova ... dnes jsou jeho hranice daleko neurčitější a nutí geografii a sociologii komplikovat svou nomenklaturu: centrum, periferie, předměstí, „rurálně městská“ zóna, satelitní město, megapolis, nouzová kolonie, sídliště. Město je v tradiční formě už pouze oko, jádro městské tkáně. Hustota populace znamená ... zvýraznění dělby práce.

(více: Sociologický slovník, Olomouc 2004)

Město pohledem státní správy a samosprávy

jednotky NUTS

- NUTS 1: ČR
- NUTS 2: 8 úz. jednotek
- NUTS 3: kraje
- NUTS 4: okresy
- NUTS 5: obce
 - obec s rozšířenou působností
 - obec s pověřeným obecním úřadem

Např. pro Královéhradecký kraj:

https://mapy.kr-kralovehradecky.cz/gis_new?MAP=sprav_cleneni&lon=15.9876695&lat=50.2766867&scale=60480

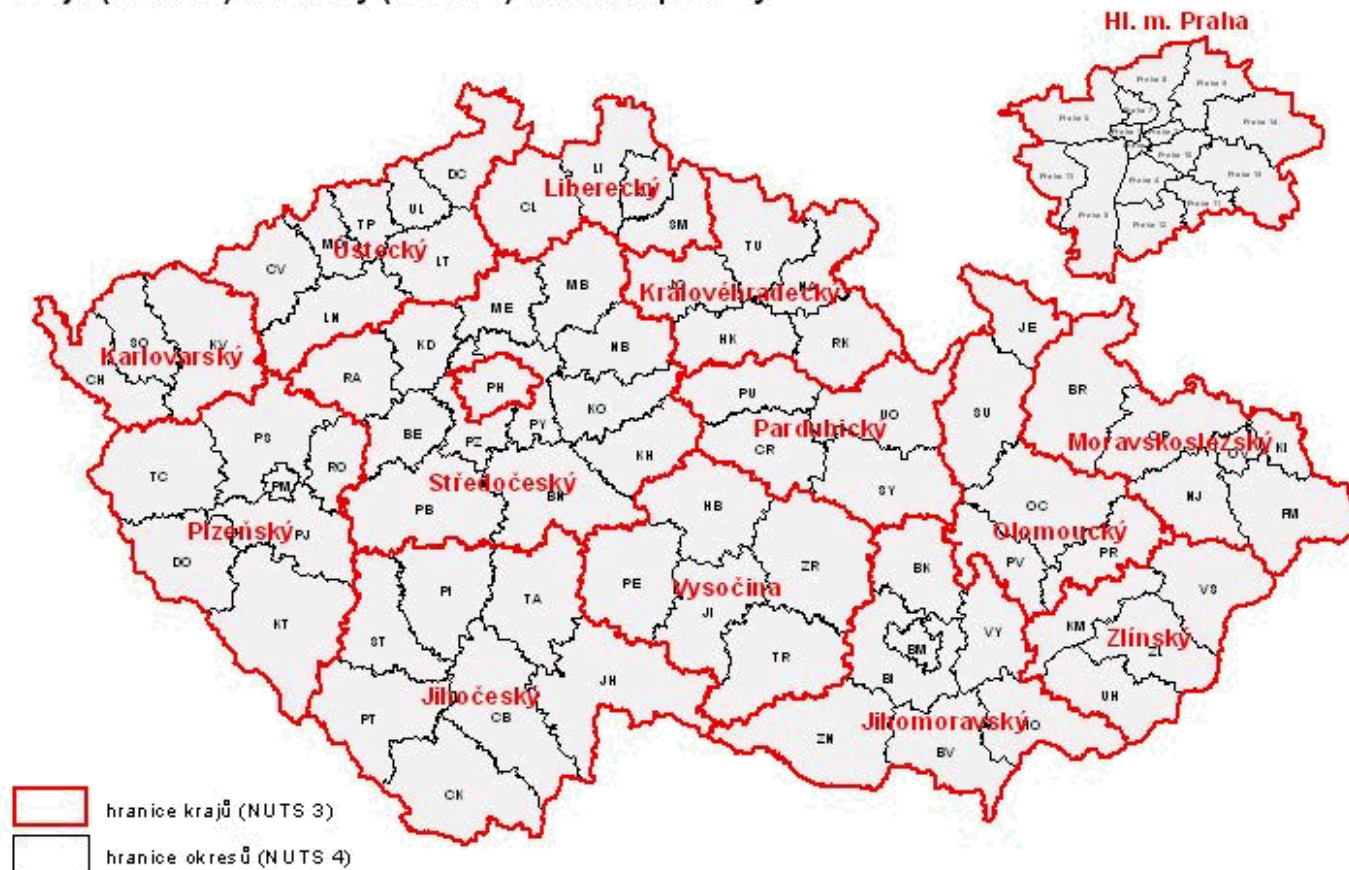
Současné správní členění ČR

Oblasti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3) České republiky

Současné správní členění ČR

Kraje (NUTS 3) a okresy (NUTS 4) České republiky

Město je...

sídlo - obec - je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce.

- Každá část území České republiky je součástí území některé obce, nestanoví-li zvláštní zákon jinak. Obec má jedno nebo více katastrálních území.
- V ČR máme tři typy obcí, jejichž členění je dáno rozsahem svěřeného výkonu státní správy v přenesené působnosti: obce, obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností.
(podle Zákona č.128/2000 Sb., o obcích)

Město - statut z minulosti nebo příslušný počet obyvatel (aktuálně v ČR: sídlo, které má alespoň 3000 obyvatel)

Městys (městečko)

Vesnice

Největší města v ČR

[Praha](#), 1,3 mil. obyvatel, 496 km² katastrálního území

[Brno](#), 400 tis., 230 km²

[Ostrava](#), 300 tis., 214 km²

[Plzeň](#), 170 tis. (čtvrté svou lidnatostí), respektive [Ralsko](#), 171 km² (čtvrté svou rozlohou)

Nejmenší města v Česku

[Přebuz](#), 74

[Loučná pod Klínovcem](#), 114

[Boží Dar](#), 188

1. 1930: 33.958 obyvatel.

5 602 obyvatel se hlásilo k československé národnosti,
27 017 k německé.

2. 1930: 4.046 obyvatel.

94% československá národnost, 6 % německá

3. 1930: 10.469 obyvatel.

96% československá národnost, 4 % německá

A.Příbram

B.Týn nad Vltavou

C.Jablonec nad
Nisou

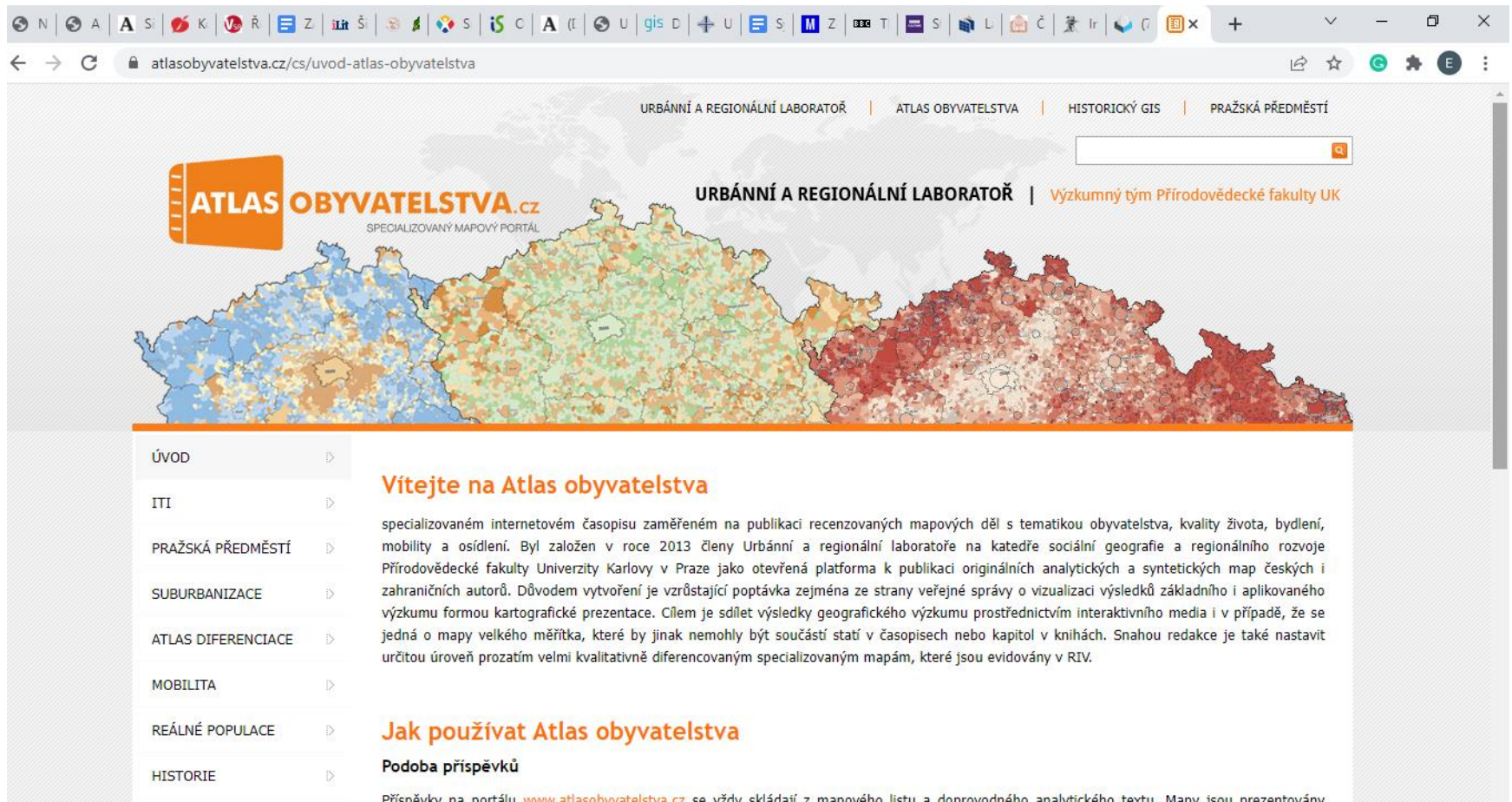
Město pohledem geografie: obyvatelstvo

Humánní geografie

- počet obyvatel
- geografické rozmístění obyvatelstva
- hustota
- migrace
- skladba: ekonomická, národnostní, náboženská a kulturní struktura

Atlas obyvatelstva (Urbánní laboratoř PŘF UK)

<https://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/uvod-atlas-obyvatelstva>

The screenshot shows the website interface for the Atlas of Population. At the top, there is a navigation bar with links: URBÁNNÍ A REGIONÁLNÍ LABORATOŘ, ATLAS OBYVATELSTVA, HISTORICKÝ GIS, and PRAŽSKÁ PŘEDMĚSTÍ. Below this is a search bar and a large map of the Czech Republic with a color-coded overlay representing population density or urbanization. The map is divided into regions, with colors ranging from blue (low density) to red (high density). Below the map is a navigation menu with the following items: ÚVOD, ITI, PRAŽSKÁ PŘEDMĚSTÍ, SUBURBANIZACE, ATLAS DIFERENCIACE, MOBILITA, REÁLNÉ POPULACE, and HISTORIE. The main content area features a heading "Vítejte na Atlas obyvatelstva" followed by a paragraph describing the portal's purpose and a heading "Jak používat Atlas obyvatelstva" with a sub-heading "Podoba příspěvků".

URBÁNNÍ A REGIONÁLNÍ LABORATOŘ | ATLAS OBYVATELSTVA | HISTORICKÝ GIS | PRAŽSKÁ PŘEDMĚSTÍ

ATLAS OBYVATELSTVA.cz
SPECIALIZOVANÝ MAPOVÝ PORTÁL

URBÁNNÍ A REGIONÁLNÍ LABORATOŘ | Výzkumný tým Přírodovědecké fakulty UK

ÚVOD

ITI

PRAŽSKÁ PŘEDMĚSTÍ

SUBURBANIZACE

ATLAS DIFERENCIACE

MOBILITA

REÁLNÉ POPULACE

HISTORIE

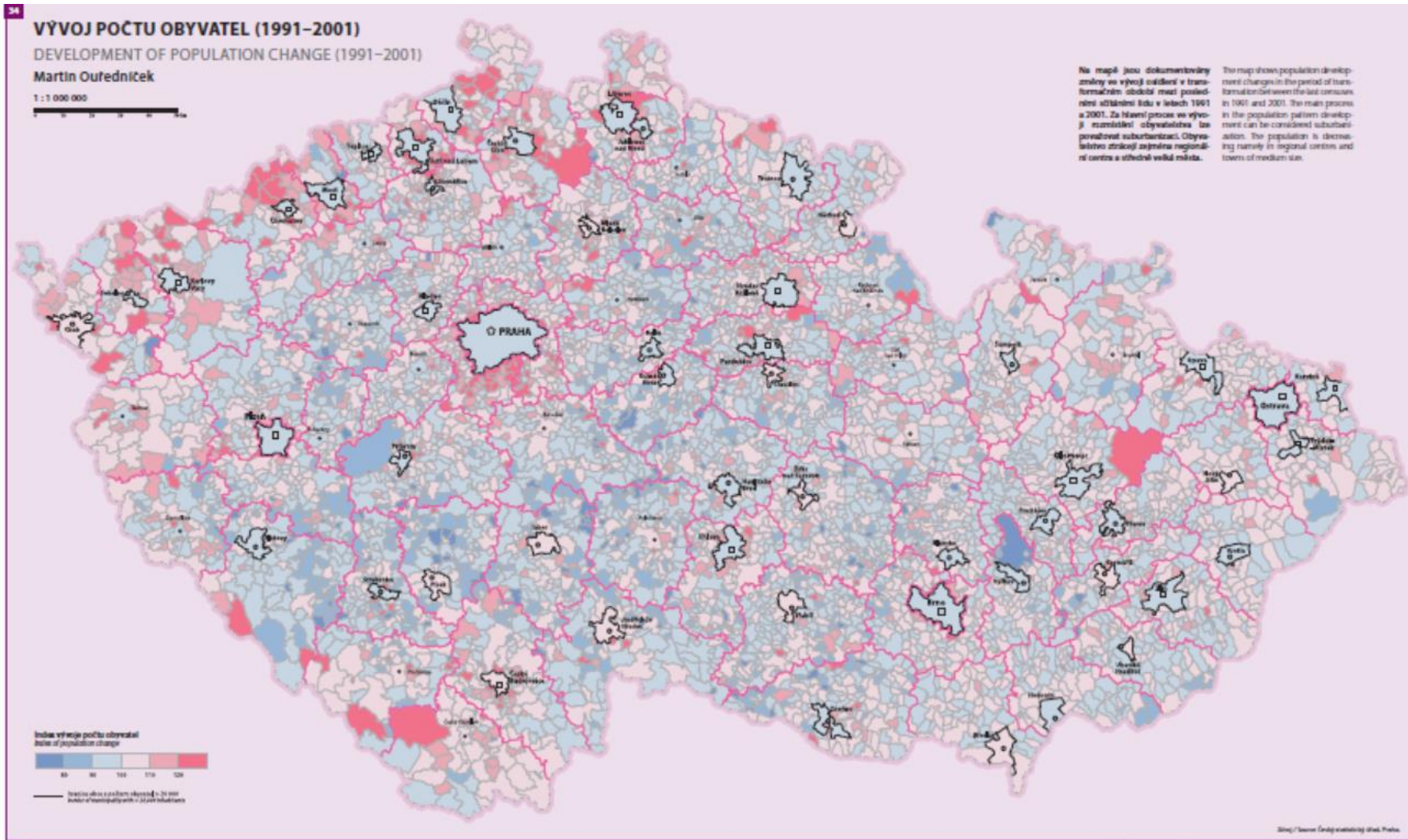
Vítejte na Atlas obyvatelstva

specializovaném internetovém časopisu zaměřeném na publikaci recenzovaných mapových děl s tematikou obyvatelstva, kvality života, bydlení, mobility a osídlení. Byl založen v roce 2013 členy Urbánní a regionální laboratoře na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze jako otevřená platforma k publikaci originálních analytických a syntetických map českých i zahraničních autorů. Důvodem vytvoření je vzrůstající poptávka zejména ze strany veřejné správy o vizualizaci výsledků základního i aplikovaného výzkumu formou kartografické prezentace. Cílem je sdílet výsledky geografického výzkumu prostřednictvím interaktivního media i v případě, že se jedná o mapy velkého měřítka, které by jinak nemohly být součástí statí v časopisech nebo kapitol v knihách. Snahou redakce je také nastavit určitou úroveň prozatím velmi kvalitativně diferencovaným specializovaným mapám, které jsou evidovány v RIV.

Jak používat Atlas obyvatelstva

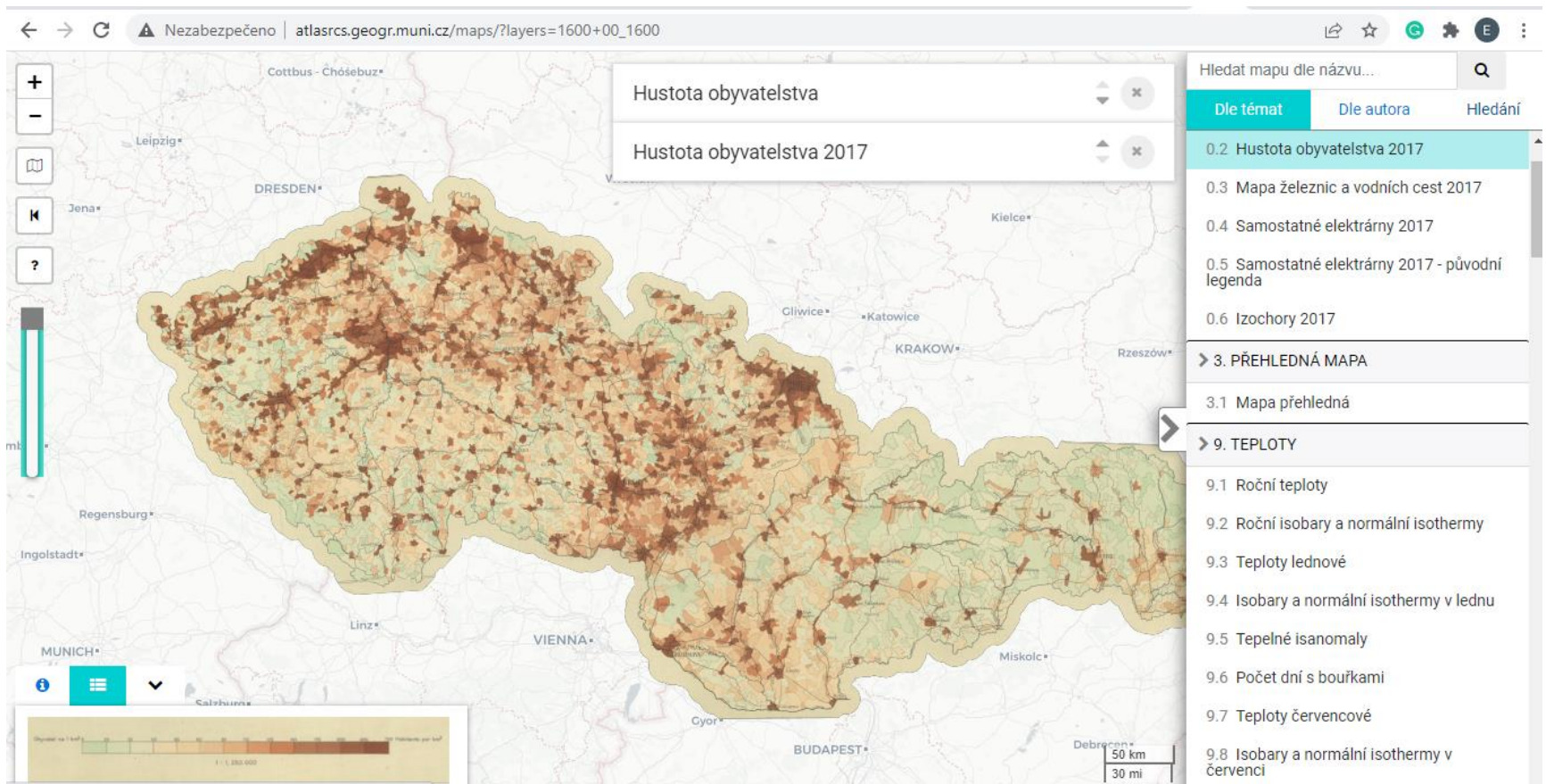
Podoba příspěvků

Příspěvky na portálu www.atlasobyvatelstva.cz se vždy skládají z mapového listu a doprovodného analytického textu. Mapy jsou prezentovány

Atlas republiky československé (online)

- <http://atlasrcs.geogr.muni.cz/>

Počet obyvatel

- Český statistický úřad
- Sčítání lidu: 1869, 1890, 1900, 1910, 1921, 1930, 1950, 1961, 1970, 1980, 1991, 2001, 2011, **2021**

The screenshot shows the website vdb.czso.cz. The browser address bar contains the URL: vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=33157. The page header includes the logo of the Czech Statistical Office (ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD) and the text 'Veřejná databáze'. There are navigation links for 'Časté dotazy', 'Kontakty', and 'Nápověda'. A search bar and a language selector (set to English) are also present. The main navigation bar has 'Statistiky', 'Vše o území', 'Vlastní výběr', and 'Ukazatele'. On the right, there are links for 'Registrace' and 'Přihlášení'. The breadcrumb trail is 'Úvod > Statistiky > Obyvatelstvo > Historická data'. A sidebar on the left lists various statistical categories, with 'Obyvatelstvo' expanded to show sub-categories like 'Předběžné údaje - stav a pohyb' and 'Historická data'. The main content area is titled 'Historická data' and contains a table with the following structure:

Název tabulky	Období	Území	P	Z	ČR	G	M
Pohyb obyvatelstva v Českých zemích	1869-2021	Stát	RP		✓		

Below the table, it says 'Počet tabulek: 1'. There is also a 'Nastavit filtry' link.

Složení obyvatelstva: menšiny

- „[Praha je] metropolí tohoto království, město opravdu vznešené a nádherné, položené v samém středu. [Je to město] s přebohatými a nádhernými kostely, v nichž se o svátcích káže ve čtyřech jazycích: latinsky, italsky, česky a německy,“ napsal v osmdesátých letech 17. století Ital Gregorio Leti (*Ritratti storici o vero historia dell'Impero Romano in Germania*, Amsterdam 1689.).
- O náboženské situaci v Čechách za vlády Rudolfa II. konstatoval papežský nuncius Giovanni Delfino (1575): „tato země je tedy skutečný Babylon“.

menšiny

- Němci
- Francouzi
- Italové
- Nizozemci
- Židé
- Vietnamci
- Slováci
- Poláci
- Ukrajinci
- Rusové

Obyvatelstvo podle národnosti v letech 2001 a 2011

Národnost	2001		2011		Index 2011/2001 v %
	abs.	v %	abs.	v %	
Obyvatelé celkem	10 230 060	100,0	10 436 560	100,0	102,0
v tom:					
Osoby hlásící se k jedné národnosti	10 044 255	98,2	7 630 246	73,1	76,0
v tom:					
česká	9 249 777	90,4	6 711 624	64,3	72,6
moravská	380 474	3,7	521 801	5,0	137,1
slezská	10 878	0,1	12 214	0,1	112,3
slovenská	193 190	1,9	147 152	1,4	76,2
polská	51 968	0,5	39 096	0,4	75,2
německá	39 106	0,4	18 658	0,2	47,7
romská	11 746	0,1	5 135	0,0	43,7
maďarská	14 672	0,1	8 920	0,1	60,8
vietnamská	17 462	0,2	29 660	0,3	169,9
ukrajinská	22 112	0,2	53 253	0,5	240,8
ruská	12 369	0,1	17 872	0,2	144,5
ostatní	40 501	0,4	58 289	0,6	144,2
Osoby s dvojí národností	12 978	0,1	163 648	1,6	126,1
v tom:					
česká a moravská	.	.	99 028	0,1	100,0
česká a slovenská	2 783	0,0	17 666	0,2	100,0

Národnostní struktura obyvatel v krajích České republiky k 26. 3. 2011 (v %)

Kraj	Z celkového počtu obyvatel kraje národnost								
	česká	moravská	slovenská	polská	německá	romská	ukrajinská	vietnamská	ruská
	% z celkového počtu obyvatel kraje								
Praha	64,8	0,3	1,8	0,1	0,1	0,0	1,7	0,5	0,7
Středočeský	69,9	0,1	1,4	0,1	0,1	0,0	0,6	0,2	0,2
Jihočeský	72,4	0,2	1,1	0,1	0,1	0,0	0,3	0,2	0,1
Plzeňský	70,1	0,1	1,4	0,1	0,2	0,0	0,6	0,5	0,1
Karlovarský	64,4	0,1	2,4	0,1	1,5	0,1	0,5	1,2	0,4
Ústecký	68,4	0,1	1,5	0,1	0,5	0,2	0,4	0,5	0,2
Liberecký	69,5	0,1	1,4	0,3	0,4	0,1	0,6	0,3	0,1
Královéhradecký	71,0	0,1	1,0	0,2	0,2	0,1	0,4	0,2	0,1
Pardubický	70,8	0,9	0,9	0,1	0,1	0,0	0,3	0,2	0,0
Vysočina	65,4	7,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0
Jihomoravský	48,0	21,9	1,2	0,1	0,0	0,0	0,4	0,2	0,1
Olomoucký	58,1	12,1	1,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
Zlínský	54,9	16,4	1,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Moravskoslezský	63,5	3,8	2,2	2,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0

Zatímco osoby s českou národností jsou v jednotlivých krajích České republiky rozmístěny relativně rovnoměrně, Moravané a Slezané se koncentrovali především na území Moravy a Slezska. Osoby s národností německou žijí nejčastěji při severozápadní hranici České republiky (kraj Karlovarský a Ústecký), osoby s národností polskou žijí nejčastěji v kraji Moravskoslezském (téměř tři čtvrtiny). Ukrajinci, Vietnamci a Rusové se koncentrovali především v Praze, kde je vyšší nabídka pracovních příležitostí.

Definice dle zák. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

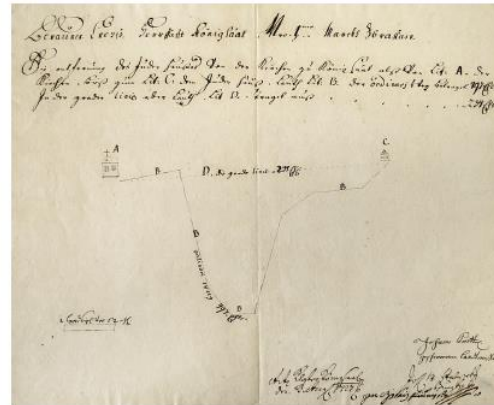
- Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.
- Jak „se pozná“ menšina ve městě?

Ghetto

- Fyzické oddělení, vyčlenění menšiny; nejstarší v Benátkách

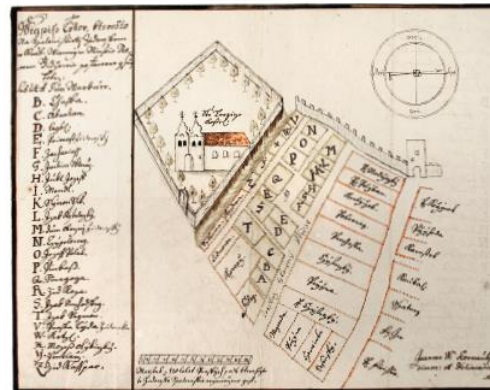
III.24-1. Třebušín

III.24-4. Zbraslav

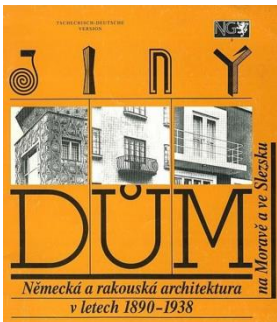

III.24-2. Rakovník

Šárka Steinová / Filip Paulus, *Krajina a urbanismus na rukopisných plánech z 18. století: translokační plány židovských obydlí v zemích Koruny české v letech 1727-1728*, Praha 2020

Charakteristická architektura

Město je...

- sídelní prostorově vymezený útvar, pro který je charakteristický soubor znaků, jež jej odlišuje od vesnice.

Charakterizuje jej:

- relativní velikost
- vysoká hustota osídlení, kompaktnost a koncentrace zástavby
- typická demografická, sociální a profesní struktura obyvatel
- koncentrace funkcí, které plní pro své okolí

Bylo tradičně chápáno jako:

- nositel kultury
- centrum vzdělanosti
- centrum ekonomických aktivit

K vašemu městu

- dnešní oficiální název sídla, německý název k r. 1930
- dnešní status (město, městys, obec)
- aktuální správní zařazení (jednotky NUTS = statistické územní jednotky EU = la Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques)
- počet obyvatel 2017, 1869, 1890, 1900, 1910, 1921, 1930, 1950, 1961, 1970, 1980 a 1991, 2001, 2011, 2021
- počet německého obyvatelstva 1930; jiné významné menšiny až dodnes
-

zdroje informací

- Český statistický úřad: www.czso.cz/ - sčítání lidu;
- *Retrospektivní lexikon Československé socialistické republiky 1850-1970*, Praha 1978;
- Karel Kuča – Štěpán Mleziva, *Historický lexikon městysů a měst. Od roku 1850 do současnosti*, Praha 2006;
- Geoportál Českého úřadu zeměměřického a katastrálního <http://geoportal.cuzk.cz/>
- Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2002;
- <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/historie>
- Ernst Pfohl, *Orientierungslexikon der Tschecho-Slowakischen Republik*, Reichenberg 1930